

De Driesprong
Nieuwlande

Planmatig werken in een taalrijke omgeving

Ina Doldersum - locatieleider
Hilde Timmerman - taalcoördinator

52 leerlingen
3 groepen
5 leerkrachten
Openbaar
Schoolgroep 3

*bewustwording team · opbrengstgericht
werken · taal- en woordenschatthoeken ·
woordenschat · technisch lezen*

‘Het is eigenlijk zo gewoon wat we doen, dat je soms vergeet hoe het was...’ Ina Doldersum

Aanleiding

Basisschool De Driesprong in het Drentse Nieuwlande is een echte plattelandsschool. De school ligt in een kleine dorpskern, omgeven door weilanden en wegen met lange rijen bomen. De bewoners spreken het lokale dialect, met korte zinnen en weinig woorden. De groepen bestaan uit drie tot twaalf leerlingen, verdeeld over een onderbouw-, middenbouw- en bovenbouwklas.

Lage leesscores

Locatieleider Ina Doldersum: ‘Vijf jaar geleden waren de leesscores op onze school niet goed. Hoewel onze leerlingen voor begrijpend lezen allemaal een A, B of hoge C scoorden, was dat voor technisch lezen (AVI en DMT) en spelling wel anders.’

Ina Doldersum besluit efficiënter en doelgerichter te gaan werken met het leerlingvolgsysteem. Ze analyseert de uitkomsten van de halfjaarlijkse toetsen en doet dat niet alleen op leerlingniveau, maar ook op groeps- en schoolniveau. Het wordt duidelijk dat het roer om moet, op alle niveaus.

De Driesprong is een van de veertien basisscholen van het bestuur Openbaar Primair Onderwijs Hoogeveen. Binnen het bestuur is breed draagvlak voor het verbeteren van de kwaliteit van het taalonderwijs. De Driesprong krijgt de kans te starten met een taalpilot. Samen met taalcoördinator Hilde Timmerman stelt Ina Doldersum een taalbeleidsplan op.

Interventies

De Driesprong formuleert doelstellingen en voert op twee gebieden veranderingen door:

Organisatorisch

- opleiden van een taalcoördinator
- inzet van een onderwijsassistent
- kennisoverdracht door taalcoördinator en daardoor bewustwording team
- sterk onderwijskundig leiderschap
- betere analyse van de opbrengsten op leerling-, groeps- en schoolniveau
- vergroten ouderbetrokkenheid

Taalonderwijs

- invoeren methodiek *Zo leer je kinderen lezen en spellen*
- werken met directe instructie en een didactiek voor woordenschat (viertakt)
- planmatig werken aan technisch lezen, woordenschat, begrijpend lezen en spelling
- creëren van rijke leeromgeving met behulp van *Kansrijke Taalhoeken*

Rust en aandacht

Hilde Timmerman is sinds 2007 als taalcoördinator betrokken bij de veranderingen in het taalonderwijs op De Driesprong. Ze zorgt voor kennisoverdracht aan het team, bezoekt de klassen en coacht de leerkrachten. Door de komst van een onderwijsassistent is in de onderbouwgroepen tijdens de instructie meer rust ontstaan. De onderwijsassistent besteedt extra tijd aan de rugzakleerling uit groep 2 en geeft pre-teaching. Ze neemt groep 1 dagelijks mee om buiten te spelen, zodat de leerkracht aan de leerlingen in groep 2 en 3 leesinstructie kan geven. De leerlingen van groep 2 doen namelijk mee met de leesinstructie voor de instructiegevoelige leerlingen uit groep 3.

‘Het roer moest om, en wel op alle niveaus.’

Ina Doldersum

Voorbeeldfunctie

Bij de leerkrachten is het bewustzijn van hun voorbeeldfunctie in het taalgebruik als belangrijk thema ingezet. Hilde Timmerman: 'Veel kinderen praten van huis uit dialect of ze gebruiken heel korte zinnen.' De leerkrachten letten goed op hun eigen taalgebruik en spreken correct Nederlands. Daarnaast stimuleren ze het taalgebruik van de leerlingen door hen veel spreekruimte te geven en hen feedback te geven op hun taalgebruik. Ina Doldersum 'voedt' dat bewustzijn op basis van scherp inzicht in de toetsresultaten, zowel op leerlingniveau als op groeps- en schoolniveau. De leerkrachten van De Driesprong betrekken ouders meer bij de taalopdrachten van hun kinderen en vragen aandacht voor voorlezen en het taalgebruik thuis.

Taalrijk

De Driesprong kiest voor *Zo leer je kinderen lezen en spellen*. Deze methodiek biedt letters, klankgebaren en lettercategorieën dagelijks en in een vaste structuur aan. De leerkrachten werken volgens het model van de directe instructie. Als geheugensteuntje hangen de fasen van het instructiemodel in alle klassen aan de muur. Voor begrijpend lezen zijn de lessen geheel leerkrachtgebonden. De leerkracht geeft het goede voorbeeld en is voor de leerlingen het 'model' waarmee zij zelf leren denken en handelen tijdens het lezen.

De Driesprong wil leerlingen een rijke leeromgeving bieden via de taalhoeken van *Kansrijke Taal*: de woordenschathoek, de lekker-liggen-lezen-hoek, de interessante boekenhoek, de gedichtenhoek, de luisterhoek en de wenskast. In die hoeken

tonen leerlingen hun werk, bekijken ze het werk van een ander en doen ze nieuwe kennis op. Hilde Timmerman: 'Leerlingen werken samen, leren van elkaar en krijgen ontwikkelingskansen op hun eigen niveau en naar hun eigen interesse.'

Woordenschat

De Driesprong doet er alles aan om de woordenschat van de leerlingen te vergroten. Overal in de school hangen labels met daarop de naam van het betreffende voorwerp. De instructie voor woordenschatonderwijs gaat volgens het didactisch model van de viertakt. In elke groep is een woordenschathoek waarmee de kinderen woorden oefenen. Deze woordenschathoek wordt vooral ingezet in de fase van het semantiseren. De leerkracht legt moeilijke woorden uit en leert de kinderen strategieën om zelf woordbetekenissen te achterhalen. De moeilijkste woorden gaan in de 'moeilijkewoordenpot' en worden later herhaald (consolideren). De pot heeft ook een plaats in de woordenschathoek.

Aandacht voor technisch lezen

Om het technisch lezen te verbeteren zet De Driesprong de volgende middelen in:

- veel aandacht voor beginnende geletterdheid in groep 1 en 2 (o.a. fonemisch bewustzijn)
- doorgaande lijn in aanbod technisch lezen
- werken volgens de principes van *Samen Beter Lezen* (tutorlezen)
- iedereen leest minimaal een kwartier per dag, bijvoorbeeld in de lekker-liggen-lezenhoek

'Leerlingen werken samen, leren van elkaar en krijgen ontwikkelingskansen op hun eigen niveau en naar hun eigen interesse.' Hilde Timmerman

Resultaten

Hilde Timmerman somt met enige trots het rijtje verbeteringen op.

Aanbod groep 1 en 2: er wordt planmatiger en doelmatiger gewerkt, met meer aandacht voor fonemisch bewustzijn.

Aanbod groep 3: er is extra leestijd, extra instructie (ook voor spelling), preteaching voor zwakke leerlingen, meer rust tijdens de instructie, de zwakkere lezers krijgen meer aandacht via een leesmoeder.

Aanbod groep 3 tot en met 8: tutorlezen, de gestructureerde werkwijze van *Samen Beter Lezen* met duidelijke afspraken en rol- en taakverdelingen brengt rust voor de leerkrachten en de leerlingen, ouders doen actief mee door thuis meer voor te lezen en taalwerkstukken van hun kind uit de taalhoeken twee keer per jaar van commentaar te voorzien.

Hoge scores

De Citoscores op De Driesprong zijn door de interventies sterk verbeterd. De resultaten van de AVI-scores gaan van 57 procent voor A, B en hoge C naar 92 procent, de A-, B- en hoge C-resultaten van de DMT gaan van 79 procent naar 93 procent, de spellingresultaten van 76 procent naar 87 procent.

Woordenschat komt in de eerste meting meteen uit op 85 procent. 'Voor begrijpend lezen zijn we van 100 procent naar 94 procent gegaan. Dat vinden we heel vervelend. Maar de analyses laten precies zien waar dat door komt, dus we weten wat we er aan moeten doen', aldus Ina Doldersum.

Borging

'We hebben in korte tijd veel veranderingen doorgevoerd', zegt Ina Doldersum. Het komende schooljaar gebruikt De Driesprong om de verworvenheden vast te houden en de puntjes op de i te zetten. De school continueert de nieuwe werkwijze en in het teamoverleg staat consolidering van de eigen didactische kennis en vaardigheden op het programma. Ina Doldersum: 'Het planmatige werken, evalueren en bijstellen binnen het taalbeleid heeft resultaat opgeleverd. Ook het systeem van kennisoverdracht, klassenbezoeken en coaching blijven we uitvoeren.' De Driesprong heeft in korte tijd een stevige basis neergezet waar ze verder mee kan. 'Het is eigenlijk al zo gewoon wat we doen, dat je soms vergeet hoe het was.'

Succesfactoren

- ✓ Opleiden taalcoördinator belangrijk voor de borging van verbeteringsactiviteiten
- ✓ Keuze voor een onderwijsassistent in plaats van een extra leerkracht
- ✓ Gegroeid bewustzijn van leerkrachten en ouders
- ✓ Rijke leeromgeving met taalhoeken
- ✓ Duidelijke opbouw in technisch lezen van groep 1 tot en met groep 8

'Planmatig werken, evalueren en bijstellen binnen het taalbeleid hebben echt resultaat opgeleverd.'

Ina Doldersum

Uitgelicht

Taalrijke leeromgeving

Op scholen waar 20 procent van de leerlingen (of meer) een taalachterstand heeft, beoordeelt de Inspectie van het Onderwijs of de leeromgeving voldoende taalrijk is. Deze moet zowel uitnodigend zijn ingericht als het taalgebruik van de leerlingen ondersteunen. Denk hierbij aan een lees-schrijfhoek, een verteltafel of vertelstoel of een letter- en woordmuur in de onderbouw. Suggesties voor de bovenbouw: een boekenhoek, een leeshoek met teksten van leerlingen, een thematafel met woordclusters, flaps met denkschema's over lees- en schrijfstrategieën en computers.

De Driesprong besteedt bijzondere aandacht aan de leeromgeving en geeft hiermee de taalontwikkeling van haar leerlingen een extra impuls. De school gebruikt *Kansrijke Taalhoeken* van het project *Kansrijke Taal*. Elke taalhoek richt zich op het realiseren van bepaalde talige doelen. De Driesprong heeft bijvoorbeeld hoeken ingericht waar het accent ligt op het semantiseren en consolideren van nieuwe begrippen.

Meer informatie: Inspectie van het Onderwijs (2009). *Toezichtkader 2009. Primair onderwijs – voortgezet onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. Stichting Kansrijke taal: www.kansrijketaal.nl

Vlot leren lezen

Vlot lezen is de vaardigheid om een tekst nauwkeurig, automatisch en snel te lezen, zonder problemen bij de woordherkenning. Vlot kunnen lezen vergemakkelijkt en ondersteunt het begrijpend lezen. Zwakke lezers in groep 4 en 5 hebben hiervoor vaak extra ondersteuning nodig.

De Driesprong werkt onder meer met tutorlezen via *Samen beter lezen*. Hierbij lezen de leerlingen afwisselend met een tutor een tekst hardop. Het is belangrijk dat zwakke lezers feedback krijgen en dat ze over de inhoud van de tekst kunnen praten. Ook herhaling is effectief om het vlot lezen te bevorderen.

Het blijkt dat kinderen beter leren als ouders betrokken zijn bij het werk van hun kind op school. Bij het lezen kunnen ouders in overleg met de school bijvoorbeeld thuis ook activiteiten doen.

Meer informatie: A. Smits (2003). *Leesbegeleiding in doorgaande lijn. Taal Lezen primair*, nr. 9. Vries, P. de, Gelderblom, G. en Cijvat, I. (2009). *Leren doen we samen*, Amersfoort: CPS

